

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stöd i nöd?

- en utvärdering av
Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg

Författare: Erik Eman, Kent Nylén.

Program: Folkhälsovetenskapligt program 180 poäng
Examensarbete i folkhälsovetenskap VT 2008

Omfattning: 15 poäng

Handledare: Lise-Lotte Rytterbro, Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.

Examinator: Annika Jakobsson, Gösta Axelsson

Sahlgrenska akademien
Enheten för social medicin

Förord

Vi önskar tacka vår handledare Lise-Lotte Rytterbro från den Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet för hennes värdefulla råd, stöd och kommentarer under arbetet med denna uppsats.

Vi vill också sända en tanke av tacksamhet till våra institutionshandledare Annika Jakobsson från institutionen för Social medicin i Göteborg och Ronny Tikkanen från institutionen för Socialt arbete i Göteborg

Sist, men inte minst, vill vi tacka vår Kontaktperson från **Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg** och naturligtvis även de ungdomar utan vars deltagande det inte hade varit möjligt att utföra denna utvärdering.

Sammanfattning

Inom socialtjänsten, finns på flera orter i Sverige, en verksamhet som kallas Stödcentrum för unga brottsoffer. Verksamheten riktar sig mot ungdomar som blivit utsatta för brott och syftet med verksamheten är lindring av brottets konsekvenser genom en rad stödåtgärder.

Utvärderingens syfte har varit att undersöka om Stödcentrums åtgärder bidrar till att lindra de negativa konsekvenser som kan uppstå efter att ungdomar blivit utsatta för brott. Denna utvärdering utfördes dels genom fyra intervjuer per telefon och en intervju med ett personligt möte. Sammanlagt intervjuades fem ungdomar. Intervjufrågorna utgjordes av ett strukturerat frågeformulär som, i sin helhet, även använts i en tidigare utvärdering. Respondenternas ålder varierade mellan 16 och 22 år.

Samtliga ungdomar i urvalet var unga kvinnor vilket inte var avsikten från början. Detta blev en realitet eftersom klienterna hos Stödcentrum för unga brottsoffer vid tidpunkten för utvärderingen, till största del, utgjordes av gruppen unga kvinnor. Alla ungdomarna i denna utvärdering var fortfarande föremål för Stödcentrums insatser. Samtliga tillfrågade ungdomar upplevde att de hade fått stöd och hjälp genom Stödcentrums insatser men endast två, alltså mindre än hälften, ansåg att de kunnat återgå till en tillvaro som liknade den innan brottshändelsen.

Sökord: Unga brottsoffer, Stödcentrum, Stödåtgärder

Svensk titel: Stöd i nöd?

- en utvärdering av Stödcentrum för Unga brottsoffer i Göteborg.

Abstract

In several cities in Sweden the social services offer especially designed social support to young victims of crime through Support centres. The aim of the Support centres is to alleviate the negative consequences for the young victims through several structured supporting measures.

The aim of this evaluation is to explore if these support measures can contribute to the alleviation of the consequences which may occur after a young individual has become a victim of a crime. This evaluation was performed through four telephone interviews. One single interview was carried out during a personal meeting. A total of five youths underwent the interviewing. The interviews consisted of structured questions which had been used in a previous evaluation of a similar kind. All the respondents were young women which initially was unintentional, their age varied between 16 and 22 years.

All of the participating respondents were still subjects of the supporting measures during the period of interviewing. The respondents, without exception, felt that the efforts of the Support centre had helped. However, merely two of the youths, thus less than half of the number, stated that they had been able to return to the existence they had before the incident.

Key words: Young victims of crime, Support centre, Support measures

English title: Support on occasions of distress?

- an evaluation of the Support centre for young victims of crime in Gothenburg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. SYFTE	1
2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. BAKGRUND	2
3.1 FOLKHÄLSOMÅL OCH SOCIAL TRYGGHET	3
3.2 STÖDCENTRUM FÖR UNGA BROTTSOFFER I GÖTEBORG– ORGANISATION OCH VERKSAMHET	4
3.2.1 <i>Verksamhetens inriktning</i>	4
3.2.2 <i>Verksamhetens arbetssätt</i>	5
3.2.3 <i>Verksamhetens målgrupp</i>	5
3.3 FORSKNING INOM OMRÅDET STÖD FÖR UNGA BROTTSOFFER	6
3.4 TEORETISKT PERSPEKTIV	8
4. METOD OCH MATERIAL	10
4.1 ARBETSMETOD	10
4.2 URVAL AV RESPONDENTER.....	11
4.3 STUDIENS BEGRÄNSNINGAR	12
4.4 ETISKA ASPEKTER.....	13
5. RESULTAT	13
5.1 UNGDOMARNAS BAKGRUND	13
5.2 BROTTSSINCIDENTEN	14
5.3 RÄTTSKEDJAN	15
5.3.1 <i>Polis</i>	15
5.3.2 <i>Domstol</i>	16
5.4 STÖDCENTRUM – INITIALKONTAKTEN	16
5.5 BRÖTTETS INVERKAN PÅ UNGDOMARNAS LIV	17
5.5.1 <i>Psykiska, fysiska, ekonomiska och materiella konsekvenser</i>	17
5.5.2 <i>Rädsla och otrygghet efter brottshändelsen</i>	18
5.5.3 <i>Förtroende och tillit</i>	20
5.6 ALLMÄNNA UPPFATTNINGAR FRÅN UNGDOMARNA OM STÖDCENTRUM	21
6. DISKUSSION	21
6.1 FRÅGESTÄLLNINGARNA I SYFTET.....	22
6.2 METODDISKUSSION	25
7. SLUTSATS, JÄMFÖRELSE MED ANNAN STUDIE	26
8. KÄLLFÖRTECKNING	30

BILAGA: Frågeformulär

1. Inledning

Unga utsätts i större utsträckning än vuxna för brott¹. De unga brottsoffrens fysiska skador är sällan av någon allvarigare karaktär, däremot verkar de psykiska konsekvenserna av brott upplevas som svårbemästrade för de unga brottsoffren.

Unga brottsoffer kan beredas möjlighet att bearbeta sina upplevelser i samband med att de utsatts för brott, därför finns det numera Stödcentrum som riktar sig till unga brottsoffer på några platser i landet. Stödcentra för **unga brottsoffer** har funnits i Sverige sedan 1999. Avsikten med verksamheten som bedrivs där är att mildra de skadekonsekvenser som uppstår hos det utsatta brottsoffret och även ge hjälp att bearbeta de känslor av hämnd och hat som kan uppkomma efter brotthändelsen. Då det har skett en ökning av brott riktade mot unga, företrädesvis begångna av andra unga är stödverksamheten en viktig insats från samhället.² Det är därför av intresse att utvärdera den verksamhet som bedrivs för att kartlägga hur väl den är anpassad till sitt syfte, alltså i vilken utsträckning de utsatta ungdomarna har funnit hjälpen värd att anlita.

Detta medför att det ur både **folkhälsovetenskaplig** och **social synvinkel** är intressant att utföra en utvärdering av en stödverksamhet vars syfte är att lindra skadeverkningar som är orsakade av brotthändelser. Konsekvenserna av brottutsatthet kan, om de lämnas obearbetade, skapa psykisk ohälsa och bli ödeläggande för ungdomarnas framtid³.

2. Syfte

Syftet med denna utvärdering är att undersöka om verksamheten som bedrivs vid Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg reducerar och lindrar uppkomna skadeverkningar hos ungdomar som utsatts för brott. Utvärderingen utgår alltså från de unga brottsoffrens perspektiv och deras upplevelser av kontakterna med Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg.

---

¹ Brå, statistik, 2005

² Socialstyrelsen, 2005 -131-10, Socialtjänstens stöd till unga brottsoffer, sid. 6

³ Lindgren, M, 2001, Brottsoffer. Från teori till praktik, sid.129

2.1 Frågeställningar

1. Vilka konsekvenser har brottet orsakat för de unga brottsoffer som besökt stödcentrum?
2. Har Stödcentrums insatser lindrat dessa skadeverkningar för de unga brottsoffren?
3. I så fall, vilka insatser har då bidragit till unga brottsoffers läkning?

3. Bakgrund

I Socialtjänstlagen (SoL 2001 : 453, 5 kap, 11a§, första stycket) framgår att: Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. Vidare skall Socialnämnden samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I sista stycket står att nämnden skall aktivt verka för att samverkan kommer till stånd (Lag 2003:407). Genom denna lag har Sveriges kommuner givits ett tydligt ansvar för handhavandet av unga brottsoffer. Detta medför att kommunernas socialtjänster ska samverka med andra myndigheter och sammanslutningar för att stödja brottsoffer och, i förlängningen, även deras anhöriga ⁴.

Arbetsmodellen för Stödcentrum för Unga Brottsoffer utformades av socionom Ann Hellströmer och den första mottagningsenheten startade i Stockholm 1999. Verksamheten finns för närvarande på femton orter i Sverige och har lokala variationer. Avvikelserna kan bland annat härledas till olikheter i samverkansmöjligheter, upptagningsområde, och en kommuns grundorganisation. Verksamhetsmodellen innebär dock oftast ett nära samarbete med polismyndighet och kontakt med övriga delar av rättsväsendet såsom åklagarmyndighet. En uppgift är att informera om rättskedjan, andra beståndsdelar i modellen är en snabb kontakt med den brottsutsatte, god kommunikation med vårdnadshavare, praktiskt stöd genom närvaro vid rättegång och information om brottskadeersättning. ⁵

I både svenska och internationella undersökningar framgår att ungdomar, i större utsträckning än befolkningen generellt, är utsatta för brott ⁶. Den ungdomsgrupp som drabbas oftast är pojkar i åldern 13-17 år och den mest brottsutsatta vistelsemiljön för denna grupp är skolan. ⁷

---

⁴ Ljungwald C, 2005, Socialtjänstens ansvar för brottsoffer, sid. 41

⁵ Socialstyrelsen, 2005-131-8, Stödcentra för unga brottsoffer, sid.17

⁶ Brå, 1998, Rapport 1998:2

⁷ Brå, Tema: Brotts mot unga, 2006

Till följd av hot verkar ungdomars frekvens att göra polisanmälan vara lägre än hos den övriga befolkningen. Dock kan de ökade anmälningarna av ungdomsrån faktiskt bero på en högre anmälningsbenägenhet hos utsatta ungdomar även om här finns ett stort mörkertal tror socialstyrelsen.⁸

I en undersökning utförd av Brå 2005 visades att en tredjedel av alla elever i nionde klass hade blivit bestulna, en fjärdedel hade utsatts för våld och en tiondel för hot. Merparten av brotten mot dessa unga begicks i skolmiljö eller på annan offentlig plats. Det är vanligtvis andra ungdomar som utför brotten men dessa är ofta något äldre än offren. Flickor utsätts lika ofta som pojkar för stöld och hot, dock är pojkar överrepresenterade i utsatthet för våld.

3.1 Folkhälsomål och social trygghet

Den svenska folkhälsomodellen bygger på elva målområden som belyser de faktorer i samhället som har direkt betydelse för folkhälsan. Av dessa mål är det två som har direkt anknytning till unga brottsoffer nämligen, social trygghet och trygga och goda uppväxtvillkor. Den sociala tryggheten är den mest fundamentala förutsättningen för en god folkhälsa. Barn och ungdomars hälsa nu och i framtiden avgörs av hur trygga och goda deras uppväxtvillkor är. Det har skett en ökning av den psykiska ohälsan för barn och ungdomar i Sverige, detta bör särskilt beaktas. Man bör även rikta fokus mot barn och ungdomars levnadsvanor.⁹ Ungdomar som utsätts för brott riskerar att hamna i en traumatisk kris vilket är ett psykiskt tillstånd där den sociala och personliga tryggheten allvarligt hotas. Det unga brottsoffret befinner sig i en situation där livserfarenheten och responsmekanismerna inte korrelerar med en förmåga att hantera den uppkomna, nya situationen. Vanliga reaktioner efter att ha blivit utsatt för brott är rädsla, ilska, skam, skuld, sömnsvårigheter, koncentrationssvårigheter och ätstörningar.¹⁰ Om dessa reaktioner inte tillåts att bearbetas med stödåtgärder kan individen hamna i ett långvarigt tillstånd som verkar menligt för den psykiska hälsan.¹¹

---

⁸ Socialstyrelsen, 2005-131-8, sid.11

⁹ www.fhi.se 2008-05-16

¹⁰ Cullberg,J, 1975, Kris och utveckling, sid. 117

¹¹ Lindgren sid.135

Socionomen Ann Hellströmer och DN-journalisten Ulrika By utkom 2008 med boken *"Hej, hoppas allt är ok"*, där man bland annat belyser fem kränkningar som brottsutsatta ungdomar kan uppleva:

1. Att falla offer för brott.
2. Att vuxna inte ingriper på brottsplatsen.
3. Polisen hittar ingen gärningsman och utredningen läggs ned.
4. Utsattheten under en rättegång.
5. Utebliven kompensation från exempelvis försäkringsbolag.

3.2 Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg– organisation och verksamhet

I januari 2004 startade arbetet med att bygga upp ett Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg och den faktiska verksamheten påbörjades under hösten samma år. Stödcentrum för Unga Brottsoffer drivs i Göteborg av Cityenheten som lyder under Social Resursförvaltning där det yttersta ansvaret är Göteborgs kommun. Personalen utgörs av socialsekreterare fördelade på tre och en halv tjänst. Där har även upprättats en frivilligpool av juriststudenter där avsikten är att använda dessa studenter som stödpersoner vid eventuella rättegångar. Frivilligpoolen används sparsamt eftersom ungdomarna i stor utsträckning föredrar att någon av socialsekreterarna medföljer vid rättegång eftersom man redan har etablerat en kontakt. Lokalerna som disponeras av Stödcentrum i Göteborg ligger i angränsande kvarter till polishuset i centrala Göteborg men är inte integrerade hos polisen, vilket är vanligt för andra Stödcentrum i Sverige.

3.2.1 Verksamhetens inriktning

Stödcentrum i Göteborg har i sin organisation två inriktningar. Det första är naturligtvis mottagningen av brottsutsatta ungdomarna och den psykopedagogiska verksamheten som bedrivs. Den andra delen består i att vara utåtriktad och samhällsinformativ och den verksamheten marknadsförs genom en hemsida och riktad information till skolor, föräldrar och socialtjänster. Stödcentrum i Göteborg bedriver även utbildning av socialsekreterare och skolpersonal.

3.2.2 Verksamhetens arbetssätt

Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg erbjuder, enligt deras hemsida, sina klienter:

- Stödsamtal för att bearbeta brotts handlingen och dess följder.
- Praktisk hjälp i kontakt med polis, åklagare och försäkringsbolag.
- Rådgivning angående rättigheter och skyldigheter.
- Anhörigstöd och vittnesstöd.

Stödcentrum för Unga Brottsoffer i Göteborg arbetar under devisen ”Hjälp till Självhjälp”, Arbetet som bedrivs med ungdomarna är psykopedagogiskt vilket innebär att man förklarar kroppens psykiska och fysiska reaktioner som uppkommer efter det trauma den utsatts för. Sedan följer problemhantering där brottsoffren får hjälp med att bemästra de svårigheter de befinner sig i.¹² Samtalen vid Stödcentrum har också en preventiv inriktning. Flera brottsoffer tenderar att ånyo utsättas för brott och i många fall även hemfalla till och begå liknande brott själva, enligt personalen vid Stödcentrum. Det är möjligt att förknippa livsstilar såsom alkoholmissbruk, drogmissbruk och umgängeskonstellationer till de ovan nämnda riskerna.¹³ Stödcentrum för unga brottsoffer strävar efter att hindra denna negativa utveckling.

3.2.3 Verksamhetens målgrupp

Den verksamhet som bedrivs av Stödcentrum för Unga Brottsoffer riktar sig mot ungdomar i åldrarna 0-23 år som blivit utsatta för brott och som är bosatta i denna kommun. Perimetern ”0” anges eftersom Stödcentrum i Göteborg har haft två klienter i åldern fyra år.¹⁴ Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg besöks årligen av cirka 150 ungdomar.

Klienterna består av flickor och pojkar där flickorna är i knapp majoritet. Kommunen indelas av Stödcentrum i fyra delar. Klienternas hemvister fördelar sig ganska jämt mellan dessa fyra områden. Ungefär en tredjedel av klienterna har utländsk bakgrund, dessa utgörs till knappt 15 procent av flickor/ unga kvinnor. Antalet samtalssessioner per individ varierar beroende av behov från 1-3 gånger upp till ett femtiotal. Stödcentrum för Unga Brottsoffer arbetar inte med heders- och familjerelaterade brott eftersom verksamheten, trots att den bedrivs av en

---

¹² Socialsekreterare, personlig kommunikation, 2008-04-11, 09.15

¹³ Socialstyrelsen, 2005, Rapport 2005-131-10 sid.22

¹⁴ *Det handlade dels om ett villainbrott där en fyraåring bevittnade brottet och dels ett trafikbrott där en fyraåring, med största sannolikhet, avsiktligt påkördes av en moped. I dessa två fall kontaktades Stödcentrum av föräldrarna till barnen, föräldrarna var även närvarande vid samtalen hos Stödcentrum*

myndighet, inte äger mandatet att myndighetsutöva. Stödcentrum för Unga Brottsoffer kan till exempel därför inte omhänderta brottsutsatta ungdomar. Verksamheten är kostnadsfri för brukarna.¹⁵

3.3 Forskning inom området stöd för unga brottsoffer

Forskning om brottsoffer, unga brottsoffer och konsekvenser därutav har bedrivits i Sverige och internationellt under lång tid. Begreppet Viktimologi (läran om offret) som är sprunget ur kriminologin är en disciplin som härstammar från mitten av 1940-talets USA genom kriminologen Hans von Hentig. Genombrottet för forskningsområdet skedde under 1960-talet och forskning har därefter bedrivits där fokus legat på brottsoffer likväl som på brottslingar¹⁶ Forskning runt **stödinsatser för unga brottsoffer** har tidigare varit sparsam i Sverige, men intresset för ämnet har dock tagit fart under senare år beroende på den ökning av rån, riktade mot unga som uppmärksammades i Sveriges storstäder under slutet på 1990-talet.

Eftersom Stödcentrum för unga brottsoffer är ett relativt nytt begrepp har i Sverige under 2000-talets början bedrivits viss forskning om Stödverksamhet för unga brottsoffer. Den kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet gjorde en utvärdering av ett Stödcentrum för unga brottsoffer i Stockholms län. Utvärderingen utfördes av Rytterbro och Eklund på uppdrag av Stockholms stad och genererade i publikationen *"Tiden läker alla sår"*? Studien byggde på telefonintervjuer med femton stycken ungdomar mellan 15 och 23 år där syftet var att undersöka om Stödcentrum för Unga Brottsoffers insatser hade reducerat skadeverkningarna som uppkommit efter brotten. Vi ämnar återkomma till Rytterbro och Eklunds studie eftersom vi gjort replikat av denna.

Socialstyrelsen publicerade i februari 2005 en **lägesbeskrivning** av socialtjänstens stöd till unga brottsoffer där verksamheten i åtta Stödcentra för Unga brottsoffer beskrevs. Lägesbeskrivningen i rapporten gav även ett kunskapsunderlag där erfarenheter och forskning angående unga brottsoffer sammanfattades.¹⁷ I tidskriften Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, publicerades en artikel från institutionerna för socialt arbete i Stockholm och Lund. Artikeln belyste socialsekreterares förmåga att identifiera

---

¹⁵ Socialsekreterare, personlig kommunikation 2008-04-24, kl. 14.15

¹⁶ Wergens A, 2002, Ett viktinologiskt forskningsprogram, sid. 21. Brottsoffermyndigheten

¹⁷ Socialstyrelsen, 2005, Rapport 2005-131-10,

brottsoffer men även att socialsekreterarna hade en benägenhet att vidare slussa brottsoffer till olika former av hjälpverksamhet och därmed inte se sig själva, i sin profession, som en hjälpresurs.¹⁸

Brottsförebyggande rådet, gjorde 2007 en deluppföljning av projektet ”Utvecklat stöd till unga brottsoffer” där det bland annat konstaterades att unga brottsoffer behövde ett annat bemötande än vuxna brottsoffer inom brottsofferjourernas verksamhet. En iakttagelse som gjordes var att det fanns ett behov av yngre stödpersoner dvs. personer under 30 års ålder. Denna deluppföljnings syfte var i huvudsak att beskriva projektets verksamhet och uppgifterna grundades på brottsofferjourernas årsstatistik.¹⁹ Vid Mälardalens högskola inom institutionen för Samhälls - och Beteendevetenskap skrev Sofie Karlsson en C-uppsats i psykologi 2006 med titeln ”Brottsutsatta ungdomars upplevelser av hjälp från Stödcentrum för unga brottsoffer”. Detta var en kvalitativ studie som undersökte hur unga brottsoffer upplevde ett Stödcentrums brottsofferverksamhet. Resultatet i denna studie visade på samtalskontaktens betydelse för de brottsutsatta ungdomarna och hur det påverkade dem positivt i hanteringen av deras offersituation.

Sociologen Veronika Burcar belyste 2005 sin avhandling, ”Gestaltningar av offeridentiteter Samtal med unga män som utsatts för brott”, hur unga män (17-21 år) som utsatts för personrån och misshandel upplevde känslor som rädsla och hämnd. Burcar visade även de unga männens uppfattning om hur de blivit bemötta av sin omgivning efter brottet.

City College i Norwich, England publicerade i maj 2007 en studie som genomförts på uppdrag av organisationen Victim Support. Studiens syfte var att identifiera effekterna på barn och ungdomar som utsatts för brott. Ytterligare ett syfte var att utforma rekommendationer för hur bemötandet och stödet skulle utformas för unga brottsoffer inom organisationen Victim Support.²⁰

---

¹⁸ Ljungwald, Svensson, 2007, Crime victims and the social services: Social workers wiewpoint sid. 138.

¹⁹ Schelin, L, 2007, En uppföljning av Brottssofferjourernas Riksförbunds projekt, rapport 2007:10, sid.9

²⁰ www.victimsupport.org, 2008-04-16 The support needs of young victims of crime: a research report.

3.4 Teoretiskt perspektiv

Stödcentrum för unga brottsoffer använder en psykopedagogisk arbetsmetod. Psykopedagogik är ett paraplybegrepp för undervisning i samband med psykologiska interventioner. Pedagogiken innebär förklaringar till ungdomarna angående de symtom de upplevt efter brottet. Stödcentrum för unga brottsoffer är dessutom behjälpliga i krishantering där man visar ungdomarna på bemästringstekniker. Vi vill pröva om Aaron Antonovskys begrepp KASAM är tillämbart i Stödcentrums arbetsmetod.

Antonovsky belyser faktorer som kan hjälpa unga människor att gå vidare med sina liv efter att blivit utsatta för brott och KASAM-begreppets innebörd i sammanhanget. Aaron Antonovsky salutogena samlingsbegrepp KASAM, en känsla av sammanhang fokuserar på de friskfaktorer en människa besitter. Denna inriktning i synen på mänskliga tillstånd står ofta i skarp kontrast till andra sätt att se på mänskligt liv gällande hälsa och ohälsa. Det salutogena synsättet fokuserar på människans hela livshistoria och sammanhang. Antonovsky frågar sig *"hur kommer det sig att människan kan upprätthålla god hälsa trots olika påfrestningar?"* Denna fokusering på hälsa skiljer sig från den patogena bilden som påvisar orsaker till ohälsa.

I mänskligt liv uppstår och förekommer stressorer av skilda slag, både positiva och negativa. Barnafödande, förluster av olika slag, byte av jobb, sjukdomar och olika förändringar i arbetsliv och umgänge är olika exempel på detta. Vissa människor hanterar dessa skillnader/svårigheter bättre än andra. Den salutogena läran försöker förstå varför vissa människor klarar sig bra trots att belastningen avseende stressorer kan vara hög. Att fokusera på helheten innebär här att sätta in människan i ett sammanhang där hon rör sig mellan hälsa och ohälsa och hennes förmåga att klara av olika belastningar av stressorer. Till skillnad från den patogena beskrivningen av människor som antingen sjuka eller friska.

KASAM innefattar tre bärande delar: **Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet.**

Begriplighet tar bäring på hur människan upplever att inre och yttre stimuli är tankemässigt åtkomliga, som information varandes i ordning, sammanhängande och strukturerad till skillnad mot brus av oförklarlig och oväntad karaktär med kaotisk innebörd. En människa

som känner stor begriplighet förväntar sig att kommande händelser och upplevelser är förutsägbara eller att om de uppträder åtminstone går att ordna eller förklara.

Hanterbarhet beskriver vilka resurser människan har till sitt förfogande när det gäller att manövrera de olika krav som den ideligen möts av. Detta innebär att människan har kontroll över tillvaron och att hon inte känner sig som ett offer och utelämnad till olika omständigheter i livet. Tråkiga händelser uppstår i livet och när så sker kommer man att försöka hantera dem istället för att fastna i dem.

Meningsfullhet syftar på hur man uppfattar att livet har en emotionell betydelse och mening. Att livet och dess olika sidor får innehålla svårigheter och krav som är värda att investera i och inte se det som påfrestningar som man hellre sluppit och undgått. Antonovsky menar att det är viktigt att konfronteras med svåra händelser för att försöka hitta en mening för att komma vidare

KASAM anges över en skala med två poler, stark respektive svag KASAM. Antonovsky beskriver det som att en hög KASAM, dvs. en stark känsla av sammanhang, gör oss mer motståndskraftiga och fungerar som ett skydd mot stressorer medan låg eller svag KASAM innebär motsatsen. Detta ger uttryck för hälsa eller ohälsa på skalan.²¹ Höga värden på begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet skapar en stark känsla av sammanhang samt en god förmåga att bemöta svårigheter. Förmågan att kunna välja den mest lämpade strategin för att hantera aktuella stressorer ökar. Antonovsky menar att personer med stark KASAM har lättare att fokusera känslorna på problemet och lägga skulden där den hör hemma. Detta kan leda till att individen får en mer optimistisk syn på sig själv och sin omgivning.

Antonovskys egen definition av det av honom skapade KASAM-begreppet lyder:

”Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli

---

²¹ Antonovsky, A, 2005, Hälsans mysterium, sid.46

ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang.”²²

Adolescensen och tiden som ung är ofta förknippad med turbulens, förändringar och sökandet efter ny identitet. En individs känsla av sammanhang kan ha varit stark under barndomen för att sedan rivas upp mellan tiden som ungdom och ung vuxen. Enligt Antonovsky byggs under ungdomstiden en tillfällig KASAM upp. När individen sedan träder in i vuxenlivet förstärks eller försvagas KASAM. Det är i det tidiga vuxenlivet som känslan av sammanhang framstår som mer eller mindre definitiv. Antonovsky beskriver att KASAM tillfälligt kan förändras som till exempel under en sjukhusvistelse för att sedan återgå till en ”normal” nivå igen.²³

4. Metod och material

Den verksamhet som utvärderas är som sagt den som bedrivs vid Stödcentrum för unga Brottsoffer i Göteborg. Denna studie grundar sig på brottsoffrens upplevelser av de händelser de blivit utsatta för och även deras uppfattningar om och hur Stödcentrum bidragit till att lindra konsekvenserna av brotten. Denna utvärdering är aktörsorienterad och studien har skett genom klienten och brukarens perspektiv. Metoden med intervjufrågor som är strukturerade och förutbestämda är att betrakta som kvantitativ medan perspektivet som utgår från respondenternas upplevelser är kvalitativ.²⁴ Även om tillvägagångssätten mellan kvalitativa och kvantitativa metoder är olika så finns det ändå många likheter. När de två metoderna samverkar skapas den nödvändiga mångfalden av forskningsmetoder för att bättre förstå problemen inom folkhälsa och sociala områden.²⁵ Parallellt med intervjuerna har även litteratursökning skett.

4.1 Arbetsmetod

Utvärdering baserades på ett strukturerat frågeformulär med frågor som utarbetats och förekommit i en tidigare utvärdering av ett Stödcentrum i Sverige.²⁶ Frågorna var standardiserade, alltså till största del utarbetade på förhand, detta brukar vara förfaringssättet

---

²² Antonovsky, sid. 46

²³ Antonovsky, sid. 140

²⁴ Backman, J, 1998, Rapport och uppsatser, sid. 31

²⁵ Delleve, L, 2002 Grounded theory in public health research, sid.168,169

²⁶ Rytterbro, L-L, Eklund, A, 2005, Tiden läker alla sår

vid kvantitativa studier.²⁷ De flesta frågorna besvarades genom typen ”multiple response”, vilket möjliggjorde att varje fråga hade flera svarsalternativ. Några av frågorna gav också möjlighet till mera uttömmande, kvalitativa svar. Intervjuundersökningars frågeform kan innehålla kvantitativa variabler där frågorna är utformade så att de besvaras med kryss vid ett eller flera alternativ i en rörlig skala.²⁸ Frågeformuläret i denna utvärdering var avsett att användas vid telefonintervjuer och alla intervjuer med ett undantag utfördes per telefon. Frågorna ställdes från intervjuarens hem och respondenten uppringdes antingen till ett fast eller mobilt abonnemang. I fallet som utgjorde ett undantag föredrog respondenten en intervju ansikte mot ansikte och intervjun skedde i Stödcentrums lokaler eftersom det uppfattades av respondenten som en, i sammanhanget, trygg miljö. Telefonintervjuerna tog 50 till 60 minuter vardera i anspråk, medan intervjun som utfördes i enskilt rum hos Stödcentrum var något kortare. Intervjuerna genomfördes under april och maj månad, 2008.

Valet av metod har sin grund i att denna metod har använts i tidigare, liknande studier. Det finns i detta sammanhang fördelar med att använda en metod som förutsätter personlig kommunikation, i motsats till att använda enkäter som ifylls enskilt av respondenten. Då utvärderingen kräver att det fenomen som studeras tydligt återspeglas i resultaten, är det nödvändigt att utvärderaren möter respondenten i en samtidig kommunikation. Det skapar för utvärderaren en djupare förståelse för det som studeras om mötet är av personlig natur.²⁹

4.2 Urval av respondenter

Respondenterna i denna utvärdering var de brottsutsatta ungdomarna och det är alltså till dem som frågorna ställdes. Ungdomarna själva måste anses vara de som ytterst känner till den situation som drabbat dem och får således betraktas som de mest lämpade respondenterna.³⁰ Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg tillfrågade ungdomar som befann sig i stödprocessen om deras intresse att delta i intervjuarbetet för utvärderingen. Den förväntade åldern var ungdomar mellan 15 och 23 år vilket i praktiken renderade ett urval mellan 16 och 22 år. Sammanlagt tillfrågades åtta ungdomar varav två avböjde medverkan och en visade sig inte vara ett direkt brottsoffer. Vårt sammanlagda studiematerial utgjordes således av fem ungdomar. Eftersom Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg inte sparar journaler och

---

²⁷ Ejlertsson, G, 1996, Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik, sid.7

²⁸ Ejlertsson, sid.96

²⁹ Roxell, L, 2006, Frågor, fält och filter, sid.30

³⁰ Rytterbro, Eklund, sid. 15

därför inte kan spåra tidigare klienter så gjordes urvalet bland ungdomar som alla befann sig någonstans mellan den första och den sista kontakten med Stödcentrums personal. I Rytterbro och Eklunds utvärdering hade ingen av ungdomarna längre kontakt med Stödcentrum. Urvalet presenterades för oss allteftersom respondenterna accepterade att medverka. Vi hade alltså i denna fas inga möjligheter att kontrollera eller påverka urvalet och detta berodde främst på svårigheter att hitta frivilliga respondenter. Våra respondenter kom att utgöras av endast unga kvinnor och anledningen till det var att, under tiden för intervjuerna utgjordes klienterna till största del av unga kvinnor. I detta sammanhang önskar vi göra tillägget att samtliga respondenter visade sig vara av svensk härkomst. Det innebar alltså att ingen respondent hade utländsk bakgrund. Vi vill också här klargöra att detta inte var avsiktligt utan endast en tillfällighet. Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg uppgav att man hade ungefär 150 årliga besökare, trots detta kunde endast fem respondenter uppbringas.

Den huvudsakliga anledningen till det ringa antalet respondenter var att man hos Stödcentrum för unga brottsoffer hade och fortfarande har ett väldigt stort antal sexualbrott. Ungdomar som utsatts för sexualbrott, med undantag för sexuellt ofredande, exkluderades från utvärderingsurvalet. Vi ansåg att det fanns en risk att dessa typer av brott kunde framkalla oönskade känslouttryck vid intervjutillfället.

4.3 Studiens begränsningar

En uppenbar begränsning i studien har varit svårigheten att uppnå ett tillfredsställande antal respondenter. Det finns ett förståeligt skäl bakom varje tillfrågad som avböjer ett deltagande och dessa ska inte ifrågasättas. Tyvärr kan det knapphändiga antalet ha påverkat till att det sammantagna materialet minskat vilket kan ha medfört en reducerad säkerhet i konklusionerna. Därtill kan man inte heller veta huruvida fler svar hade påverkat resultatet.³¹ Oavsett om man lyckas uppnå ett godtagbart antal respondenter eller inte, måste man alltid i en retrospektiv intervjustudie vara uppmärksam på minnesfel (recall bias) som kan uppstå när en individ, delvis beroende på en händelses karaktär, erinrar sig en händelse felaktigt eller ofullständigt.³² Minnesfel kan alltså påverka studiens resultat, ge missvisande resultat och därigenom bidra till studiens begränsning. I denna utvärdering torde risken för minnesfel

---

³¹ Roxell, sid.31

³² Janlert,U, 2000, Folkhälsovetenskapligt lexikon, sid.214

endast uppstå beträffande brottshändelsen. Eftersom ungdomarna i studien befinner sig i stödprocessen så borde de ha goda minnesbilder av Stödcentrums insatser.

4.4 Etiska aspekter

Informerat samtycke ligger till grund för ungdomarnas deltagande vid intervjuerna, de har alltså frivilligt accepterat att utfrågas. Det har i informationen till ungdomarna framgått att deltagandet är anonymt, endast ett förnamn har använts vid intervjuerna och ingen av intervjuerna har känt till respondentens efternamn. Respondenterna har informerats om den självklara rättigheten att närhelst, innan, under eller efter intervjuerna och utan skyldighet att ange anledning, avbryta deltagandet i undersökningen. Intervjuerna har även, efter bästa förmåga, sökt förklara frågor som uppfattats som svåra att förstå eller på annat sätt ansetts problematiska att besvara. Intervjuaren måste vara lyhörd för att respondenten under intervjutillfället kan känna obehag av stress och att den egna självbilden kan komma att rubbas genom frågorna. Intervjuaren har även att beakta det som för respondenten kan betraktas som en hårfin skillnad mellan forskningsfrågor och frågor av terapeutisk natur.³³

5. Resultat

I denna del presenteras analysen av de svar som lämnats vid intervjuerna med ungdomarna utifrån de frågor som ställts. Då vi vill underlätta för läsaren i resultatdelen har respondenterna uppkallats med fiktiva namn. Inget av dessa fingerade namn har någon likhet med respondenternas verkliga tilltalsnamn.

De uppdiiktade namnen är **Ada, Beda, Cissi, Doris och Eva.**

5.1 Ungdomarnas bakgrund

De ungdomar som intervjuades var alla unga kvinnor. Åldersintervallet var 16 till 22 år. Ada, Beda och Cissi bodde tillsammans med förälder eller annan vårdnadshavare medan Doris och Eva hade eget boende i lägenhet. Samtliga respondenter hade studier som sin huvudsakliga sysselsättning, Ada, Beda och Cissi studerade på gymnasienivå medan Doris och Eva studerade på högskolenivå. Cissi, Doris och Eva hade även annan sysselsättning i form av extraarbete vid sidan av studierna. Alla respondenter uppgav att de trivdes med sina

---

³³ Kvale, S, 1996, InterViews, sid.111

sysselsättningar oavsett om det avsåg studier eller arbete. På frågan om relationerna till föräldrar eller annan vårdnadshavare uppgav Ada, Beda och Eva att de alltid/oftast kommer överens med **modern**, Cissi uppgav ibland/det beror på, och Doris svarade att hon sällan eller aldrig kom överens med modern. På frågan om man kunde tala om allt med modern uppgav Ada och Eva ja/oftast, Beda och Cissi svarade beror på/kanske, där Beda tillade att ”vi kommer inte överens men vi kan prata med varandra”, Cissi svarade att hon absolut inte kunde prata om allt med sin moder.

Angående relationen till **fadern**, uppgav Ada att hon kommer överens ibland/det beror på, Beda Cissi Doris och Eva svarade att de alltid/oftast kommer överens med fadern. Vid frågan om man kunde prata om allt med fadern svarade Doris och Eva ja/oftast medan Ada, Beda och Cissi svarade absolut inte eller det beror på. Här gjordes ett svarstillägg där Ada hävdade att hon pratar mindre med fadern än med modern. På frågan hur ofta man deltog i, för familjen, gemensamma aktiviteter svarade Ada, Beda, Cissi och Eva att detta skedde någon gång per månad medan Doris uppgav en gång per år. Eftersom Cissi och Eva bor i eget boende så har frågan om föräldrarnas kontroll över ungdomarna endast ställts till dem som fortfarande bor med föräldrar eller annan vårdnadshavare. Frågorna om föräldrars/annan vårdnadshavares vetskap om var den unga befinner sig på kvällen och med vem den unga umgås med svarade Ada, Beda och Cissi Ja/för det mesta. Följdfrågan om den unga måste komma hem en viss tid på kvällen besvarades av Beda och Doris med Sällan/aldrig och med Ja/för det mesta av Ada.

5.2 Brottsofferten

De fem brottsoffer som denna utvärdering avser har utsatts för olaga frihetsberövande/personrån, misshandel/personrån, misshandel/olaga hot, misshandel/sexuella trakasserier. Alla respondenterna hade utsatts för brott under år 2007.

Ungdomarnas egna uppfattningar om händelserna skiljde sig något då Ada, Beda och Eva uppfattade det som allvarligt/mycket allvarligt, Cissi hade uppfattningen ganska allvarligt medan Doris inte hade någon uppfattning där respondenten dock uppgav att hon tidvis hade upplevt stora problem med händelsen. Platserna för brotten var i samtliga fall belägna utomhus och i Ada, Beda och Evas fall i centrala delen av staden, Doris utsattes för brott i samband med en kollektivtrafikresa och Cissi utsattes för brott i en central del av en förort.

Tidpunkterna för brotten var i samtliga fall kvälls- eller nattetid, Ada utsattes mellan klockan 18-23 och de övriga utsattes efter klockan 24.00. Beträffande förövaren så var det bara Doris som kände till denna innan brottet skedde, Ada, Beda och Eva uppgav att de blivit utsatta av för dem obekanta missdådare men kände numera till de personernas identiteter och Cissi kände fortfarande inte till förövaren eftersom polisutredningen inte gett något resultat. Ada och Eva uppgav att de aktivt försökt göra motstånd mot gärningsmannen medan de övriga inte gjort någon ansats till att avvärja gärningen, Cissi uppgav ett initialt försök att dra sig loss från gärningsmannen. Ingen av ungdomarna hade drabbats av nya brott efter dessa, däremot uppgav en av ungdomarna att en nära anhörig nyligen hade fallit offer för allvarligt brott. Endast Doris uppgav att hon själv hade begått någon form av brott efter att hon själv blev utsatt. Hon klassificerade sitt brott som ofredande efter en situation då hon själv kände sig provocerad. Samtliga ungdomar hade pratat med någon närstående direkt efter brottet, alla utom Doris upplevde att de fick stöd från sin närmaste omgivning.

5.3 Rättskedjan

5.3.1 Polis

Ett av Stödcentrums syften är att förmå ungdomar att polisanmäla brott.³⁴ Uppfattningen om det första bemötandet av polisen efter brottet varierar bland respondenterna. Ada, Beda och Doris kontaktade själva polisen direkt efter brottets fullbordande, Cissi kontaktade inte polisen direkt utan gjorde det efterföljande kväll och för Eva kontaktades polisen av en vän. Ada och Eva tyckte att den första kontakten med polisen var bra, Beda hade ingen uttalad uppfattning, Cissi ansåg att det var både bra och dåligt och Doris tyckte att bemötandet var dåligt eftersom hon upplevde sig hånad. Ungdomarnas upplevelse av polisens generella bemötande efter den första kontakten var att Ada, Beda och Eva ansåg sig väl bemötta, Cissi svarade att hon kände sig kluven mellan väl eller illa bemött och Doris svarade att hon kände sig illa bemött. Ada, Beda och Eva var nöjda med den löpande informationen från polisen gällande den fortsatta utredningen, Doris var inte nöjd eftersom utredningen lades ned och Cissi var ganska nöjd men hade önskat att polisen varit mer aktiv i kommunikeringen. Eva fick information om polisutredningen genom en socialsekreterare på Stödcentrum, Ada svarade att hon kanske fick information men de övriga svarade att de inte fått någon information av Stödcentrum. Endast Eva ansåg sig vara tillfreds med Stödcentrums information om polisutredningen, Ada tyckte att informationen var för kort och generell

---

³⁴ Rytterbro, Eklund sid. 29

medan de övriga inte var nöjda med informationen eftersom de inte fått någon. Ungdomarna frågades om de skulle anmäla ett brott till polisen om de återigen utsattes, där svarade Doris att hon inte var säker eftersom det kunde upplevas onödigt om inte polisen tog det på allvar medan de övriga ungdomarna svarade ja på frågan. Samtliga ungdomar ansåg det vara viktigt att anmäla brott till polisen.

5.3.2 Domstol

Stödcentrum verksamhet i Göteborg innefattar information om rättegångsprocessen till ungdomarna. Ett konkret stöd utgörs av att ungdomarna erbjuds en stödperson, som antingen är en socialsekreterare eller en frivillig juridikstuderande, som närvarar under rättegången. Tre av brottshandlingarna, för Ada Beda och Eva hade lett till rättegång, de övriga fallen har antingen lagts ned eller inget datum för rättegång fastlagts på grund av oavslutad utredning. Beträffande de tre som ledde till rättegång hade information om rättegångsförfarandet erhållits av både Stödcentrum och polisen för Ada och genom advokat för Eva, bägge ansåg sig vara nöjda med den information som de fått. Beda hade endast fått kort information om rättegången av sitt målsägandebiträde och ansåg sig inte vara nöjd med detta. De tre ungdomarna medverkade som målsägare i sina respektive rättegångar. Ungdomarna upplevde sig också ha haft stöd under rättegången eftersom alla tre hade någon anhörig närvarande och, även Bedas fall, en stödperson i form av en juridikstuderande utsedd av Stödcentrum och i det andra fallet, Adas, en socialsekreterare från Stödcentrum, Eva, som endast hade ett målsägarbiträde med sig, uppgav att hon var nöjd med detta stöd. Beda ansåg sig vara mer avslappnad under rättegången som en konsekvens av närvarande stödperson.

5.4 Stödcentrum – initialkontakten

Stödcentrum arbetar aktivt för att attrahera ungdomar som utsatts för brott till att besöka den verksamhet som bedrivs. Informationen om Stödcentrum kan t.ex. komma från polisen, skolan, anhöriga eller från Stödcentrum som efter ”indikation” kontaktar den unga.

Då Stödcentrum är en ganska ny företeelse i Göteborg så ställdes ett antal frågor om hur kontakten mellan Stödcentrum och brottsoffret hade etablerats. Beda, Cissi, Doris och Eva hade fått information om Stödcentrum från polisen varav Eva även hade informerats av kvinnojouren och Cissi av både kvinnojouren och en skolkamrat. Ada hade enbart fått informationen av sin moder. Den första kontakten med Stödcentrum hade etablerats genom att Adas moder ringde, Bedas och Cissis polisutredare ringde, Doris kurator ringde och slutligen att i Evas fall en socialsekreterare från Stödcentrum ringde till den unga. Det första besöket

hos stödcentrum skedde efter mindre än en vecka för Ada, för Beda Cissi och Doris efter mindre än en månad efter brottshändelsen och för Eva skedde första kontakten efter en till tre månader efter brottshändelsen. Ada, Beda, Cissi och Doris uppsökte Stödcentrum av egen fri vilja och de hade uppmanats till detta av antingen anhörig, kamrat eller kurator. Eva ville initialt inte kontakta Stödcentrum men mådde så dåligt av händelsen att hon övertalades av närstående. Ungdomarna ansåg, utan undantag, att det första besöket låg bra i tiden i förhållande till brottshändelsen. Vid det första besöket hos Stödcentrum hade Ada och Cissi en medföljande anhörig, de övriga valde att gå dit ensamma och fortsättningsvis har alla ungdomar besökt Stödcentrum utan medföljande person. Ada, Beda, Cissi och Doris hade träffat personal hos Stödcentrum under fler än tio tillfällen och samtliga av dessa besöker fortfarande Stödcentrum regelbundet. Eva hade träffat personal hos Stödcentrum under fyra tillfällen och uppgav samtidigt att hon inte avsåg att besöka Stödcentrum ytterligare. Den aktivitet som man hade ägnat sig åt var samtal mellan brottsoffret och Stödcentrums personal, respondenterna vid Stödcentrum i Göteborg ägnade sig alltså uteslutande åt samtalsverksamhet och alla svarade ja på frågan om det har underlättat bearbetningen av brottshändelsen. Ada, Beda Cissi och Eva angav dessutom att kontakten med Stödcentrum hade ”underlättat erfarenheten av polisutredning och rättegång”. Samtliga ungdomar vid Stödcentrum i Göteborg uppgav att de kunnat prata med personalen vid första besökstillfället och hade upplevt detta som något av godo.

5.5 Brotts inverkan på ungdomarnas liv

5.5.1 Psykiska, fysiska, ekonomiska och materiella konsekvenser

Stödcentrum erbjuder bland annat stödsamtal, rådgivning och praktisk hjälp i kontakten med försäkringsbolag.

Ungdomarna fick uttala sig fritt om vad de ansåg vara den allvarligaste konsekvensen av de brott de utsatts för, samtliga ansåg att de psykiska negativa effekterna var de värsta. Doris ansåg det värsta vara att hon åsamkats skada av en person som hon vanligtvis var god vän med. Ada upplevde att brottshändelsen hade tagit alltför stor plats i hennes liv, Cissi hade förlorat förtroendet för människor. Minskad tillit till sin omgivning, önskat stor planering av existensen för att undvika ensamhet var Bedas kommentarer. Doris tyckte att omgivningens alla frågor efteråt var störande, hon led även av sömnbesvär, mardrömmar och koncentrationssvårigheter och rädsla.

I sammanhanget verkade de eventuella fysiska skadorna vara av sekundär betydelse, skador som förbigående nämndes var skrapår, blåmärken, hjärnskakning och svullnader. De unga brottsoffren drabbades även ekonomiskt och materiellt av händelserna. Det vanligaste var att man förlorat ägodelar och fått kläder förstörda. I denna fråga hade ingen av ungdomarna fått någon information av Stödcentrum i försäkringsförfarande, däremot hade tre av ungdomarna fått information av både Stödcentrum och polis om ersättning från Brottsoffermyndigheten.

En effekt som kan uppkomma hos en brottsutsatt är hämndkänslor. Ada, Beda Cissi och Doris uppgav att man vid något tillfälle efter brottet hade drabbats av hämndkänslor antingen som för Ada mot samhället eller som för Beda, Cissi och Doris mot förövaren. Eva avvek i denna fråga och uppgav att hon aldrig hyst hämndkänslor mot förövaren Beda och Cissi uppgav sig fortfarande besitta känslor av hämnd riktade mot förövaren. Ada, Beda och Cissi menade att kontakten med Stödcentrum hade minskat densiteten av hämndkänslor.

5.5.2 Rädsla och otrygghet efter brottshändelsen

Stödcentrum syftar genom stödsamtal att de unga brottsoffren ska kunna stärkas i sitt självförtroende så att de kan återgå till den tillvaro de hade innan brottet skedde. Om händelsen inte bearbetas kan konsekvenserna för den brottsutsatta ungdomen bli ödesdiger eftersom den unga kan befinna sig i en utvecklingsperiod i livet som är känslig. Risken finns att den unga förlorar begripligheten, meningsfullheten och får svårt att hantera sitt liv om inte stöd ges.³⁵ Ungdomarna fick frågor om de upplevde otrygghet efter att de utsatts för brott. Ada, Beda och Doris svarade att de kände sig och fortfarande känner en ökad otrygghet, Cissi och Eva uppgav att de delvis och ibland kände en ökad otrygghet. På frågan om ökad rädsla/mera rädd svarade Ada och Doris att de fortfarande kände en ökad rädsla medan de övriga tidigare hade känt ökad rädsla men inte gjorde det längre. Cissi och Eva ansåg att kontakten med Stödcentrum hade minskat rädslan mycket/ganska mycket, Ada svarade att rädslan minskat ibland och Doris tyckte inte alls att kontakten med Stödcentrum hade minskat hennes rädsla. Efterkommentarerna var att man inte personligen kände sig ansvarig för händelsen, samtalen hos Stödcentrum hade gjort att man accepterat situationen och att händelsen hade bearbetats genom samtal hos Stödcentrum.

---

³⁵ Lindgren, sid. 134, 135

Känslor som ilska, besvikelse, förvirring och nedstämdhet uppger samtliga ungdomar att de drabbats av efter brottet, dock är det bara två som känt direkt hat mot förövaren. Samtliga uppgav att Stödcentrum hade påverkat genom att förklara reaktionerna, lindrat och hjälpt till att bearbeta dessa känslor. De spontana kommentarerna var att ”det var skönt att prata av sig och bearbeta”, ”kände sig stöttad”, ”sade ja när jag sa nej”.

Vissa individer som drabbas av brott kan komma att medvetet ändra sina rutiner utanför hemmet, därför ställdes frågan om ungdomarna känt sig nödgade att välja andra färdvägar. Ada och Doris svarade ja och gör så fortfarande medan de övriga hade upphört med att medvetet välja andra rutter. Stödcentrums insats ansågs ha påverkat denna situation till det bättre för Beda, Cissi och Eva medan de övriga inte hade upplevt någon skillnad, Beda kommenterade detta med att hon nu kunde åka buss själv på kvällen. Alla fem svarade enhälligt jakande på frågan om man undvek att ensam vistas utomhus efter brottshändelsen, svaret var att man minskat ensam utomhusvistelse och fortfarande undvek den i möjligaste mån. Cissi och Eva uppgav att kontakten med Stödcentrum hade påverkat den upplevda utomhussituationen positivt medan de övriga inte upplevt någon skillnad. Ada hade minskat sina tidigare fritidsaktiviteter medan de övriga hade återgått till de fritidsaktiviteter som de utövade innan brottet. Beda och Doris svarade att kontakten med Stödcentrum i det hänseendet inte gjort någon skillnad medan Cissi och Eva sade att Stödcentrumskontakten hade påverkat till det bättre. Angående allmän försiktighet och misstänksamhet gentemot omgivningen svarade Ada, Beda, Cissi och Doris att de fortfarande kände på det sättet, medan Eva inte hade denna känsla längre. Kontakten med Stödcentrum hade för Ada och Cissi påverkat situationen till det bättre, bland annat genom att få en brotts sannolikhetsförklaring vid samtal, de övriga kände ingen skillnad. Alla fem hyste en rädsla för att återigen utsättas för brott mot den egna personen därför hade Beda, Cissi och Eva utrustat sig med pepparspray i försvarssyfte, de andra hade inte anammat några som helst fysiska försvarsåtgärder. Ada, Beda och Cissi ansåg att de hittills inte kunnat återgå till det ”vanliga” liv de hade innan brottshändelsen medan Doris och Eva svarade att de återgått till sina normala liv efter ungefär två månader. Samtliga ungdomar svarade att de inte känt sig besvikna på Stödcentrum, Doris utvecklade svaret genom att tillägga att ”hon inte haft stora förväntningar men fått den hjälp hon ansåg sig behöva”.

Det har tidigare uppmärksammats i media att invandrarungdomar påstås utsätta svenska ungdomar för brott i högre utsträckning än vice versa. I detta sammanhang löd frågan till

respondenterna vem man ansåg sig ha utsatts av. Ada, Beda, Cissi och Eva uppgav att de var svenskar och hade utsatts av personer med invandrarbakgrund medan Doris uppgav sig vara svensk som utsatts av svensk gärningsman. Följdfrågan ställdes om respondenterna ansåg att de hade förändrat uppfattningen om invandrare efter brottet. Beda och Eva som utsatts av gärningsman med utländsk bakgrund hade inte upplevt någon förändring medan Ada och Cissi upplevde att den egna uppfattningen om invandrare hade försämrats. Svaren följdes av två kommentarer där Cissi kände en ökad rädsla för invandrare till följd av händelsen, medan Adas kommentar var att invandras brottsregister borde kontrolleras noggrannare innan de släpptes in i landet. Beträffande den upplevda effekten av Stödcentrums insats ansåg ingen av ungdomarna som utsatts av brottslingar med invandrarbakgrund att det gjort någon skillnad i inställningen jämfört med den uppfattning som fanns innan brottet.

5.5.3 Förtroende och tillit

Stödcentrum verksamhet syftar, enligt deras egen målbeskrivning, till att ungdomarna ska kunna återskapa tilltron och tilliten till sin omgivning, både till jämnåriga och vuxna.³⁶ Här presenteras hur de brottsutsatta ungdomarnas förtroende och tillit gentemot sin omgivning har påverkats till följd av brotten och vilken effekt som Stödcentrums insatser har haft. Ada, Beda och Eva svarade att deras förtroende för polisen hade ökat. Cissi och Doris svarade att förtroendet för polisen hade minskat, hos dessa två hade brottsanmälan inte lett till rättegång. Ingen av ungdomarna ansåg att kontakten med Stödcentrum hade påverkat förtroendet och tilliten till polisen.

För Ada och Eva hade tilltron till rättegångsprocessen ökat, Beda ansåg att förtroendet var oförändrat med tillägget att hon känt rädsla inför gärningsmannens advokat. Ada och Eva svarade att Stödcentrums insatser hade ökat deras förtroende för rättegångsprocessen. Beträffande frågan om tilltro och förtroende till vuxna i allmänhet svarade Beda att hennes förtroende för vuxna ökat genom Stödcentrums professionella mottagande, Ada, Cissi och Eva svarade att förtroendet var oförändrat medan Doris kände lägre förtroende för vuxna. Relationen till de egna kamraterna hade i Ada och Doris fall försämrats då respondenterna upplevde sig svikna, de övriga upplevde ingen förändring. Tilltron och förtroende till jämnåriga i allmänhet hade minskat för Beda, Cissi och Doris och var oförändrat för Ada och Eva. Ungdomarnas förtroende för föräldrar/målsmän hade ökat hos Beda, var oförändrat hos

---

³⁶ Personlig kommunikation, 2008-04-11.

Eva, men minskat hos de övriga. Trots föregående svar uppger samtliga ungdomar att kontakten med Stödcentrum har påverkat förtroendet för föräldrar/målsmän till det bättre.

5.6 Allmänna uppfattningar från ungdomarna om Stödcentrum

I vårt frågeformulär fanns en fråga som rörde ifall ungdomarna blivit besvikna på Stödcentrum, denna fråga besvarades med nej av samtliga. Doris kommenterade svaret med att hon ”fick den hjälp hon ansåg sig behöva och att förväntningarna inte varit så höga”. En fråga ställdes till ungdomarna om de fått den hjälp och det stöd de behövde av Stödcentrum, här svarade Ada, Beda, Doris och Eva ja. Cissi svarade att hon fått hjälp med vissa saker men inte med andra. På följdfrågan om man saknade något i verksamheten fick ungdomarna svara spontant. Här blev svaren: ”efterlyser en helhet”, ”skulle ha hållit sig till min version av brottet”, ”inte lyft in eget” och ”prioriterar inte tidigare händelser”. En annan fråga till ungdomarna var om de tyckte något var dåligt med Stödcentrum. Denna fråga besvarades endast av Cissi som upplevde att Stödcentrum gjorde om hennes version av brottet och ville att hon skulle känna och uppleva på annat sätt. De övriga svarade nej på frågan om de upplevt något som hade varit dåligt med Stödcentrum.

Finalfrågan som avsåg vad som uttryckligen hade varit bra eller det bästa med Stödcentrum fick ungdomarna besvara spontant och fritt. Ungdomarna svarade att ”Stödcentrums otroliga stöd uppskattades”, ”stödet krävde heller inga motprestationer” och ”möjligheten att ventilera och bearbeta det ingen annan förstod”. Ytterligare en kommentar från Eva var att hon hade fått hjälp mot irrationella tankar. Det upplevdes fördelaktigt att man kunde ringa till Stödcentrum vid behov och man visste att någon lyssnade. Beda och Doris ansåg att det som en fördel att Stödcentrums verksamhet var kostnadsfri.

6. Diskussion

Beredskap att hantera traumatiska händelser i livet såsom brott mot den egna personen avgörs till stor del av vilka sociala resurser och bemästringsstrategier som individen besitter. Vi anser att Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg delvis arbetar enligt Antonovskys KASAM-teorier och vi är då av den uppfattningen att ungdomarnas tillstånd torde påverkas positivt. Vår teoriansknytning, som består av Aaron Antonovskys begrepp KASAM förklarar vi i

förhållande till Stödcentrums psykopedagogiska insatser, krisbearbetning och rättegångsstöd för brottsutsatta ungdomar enligt följande:

Begripligheten i ett stödsammanhang kan innebära att brottsoffret undervisas i att använda sina intellektuella funktioner. Brottsoffret kan kognitivt styrkas av den brottshändelse som förevarit och bli bättre förberedd i kommande, framtida situationer som innehåller påfrestningar.

För ett ungt brottsoffer kan *hanterbarhet* i stödsituationen innebära att de nödvändiga verktygen tillhandahålls genom samtalsstödet. Brottsoffret får vägledning i hur de egna bemästringsstrategierna kan förstärkas och användas. Den unga kan också tränas i nya strategier och få insikt i hur dessa kan användas för att hantera det egna problemet.

Meningsfullheten kan bli ett begrepp av existentiell karaktär för det unga brottsoffret. Den unga kan knappast uppfatta själva brottshandlingen som meningsfull. Däremot kan den unga, genom att använda sina andra bemästringsfärdigheter som förmågan till begriplighet och verktygen för hanterbarhet, uppnå och uppleva en meningsfullhet i sitt fortsatta liv.

6.1 Frågeställningarna i syftet

Vi hade i vårt syfte tre frågeställningar som vi avsåg att besvara efter att intervjuerna hade slutförts.

Den första frågan att besvara gällde vilka konsekvenser som brottet hade orsakat för de unga brottsoffren. Vi kunde här konstatera att de eventuella fysiska skador som uppkommit utgjordes mest av mindre blesyrer som skrapsår, svullnader och blåmärken. En ungdom hade dock åsamkats en hjärnskakning till följd av brottet. Vi upplevde under intervjuerna att även om de fysiska skadorna hade gett upphov till smärta och viss grad av obehag, så betraktades dessa skador som något övergående och som mindre viktiga för våra respondenter.

De brottskonsekvenser som verkligen betraktades som allvarliga och som till yttersta grad hade påverkat ungdomarnas fortsatta liv var av psykisk natur. Ungdomarna menade att man upplevt en ökad allmän rädsla gentemot sin omgivning vid vistelse utanför det egna hemmet. När denna rädsla, som samtliga ungdomar hade upplevt efter brottet, kombinerades med en känsla av ökad otrygghet så ledde detta till att, återigen samtliga ungdomar i alla fall under en

tid efter brottet förändrade sina tidigare invanda rutiner. Ungdomarna ändrade resvanor, vistades ogärna ensamma utomhus efter mörkrets inbrott och minskade sina fritidsintressen. Några ungdomar hade också besvärats av sömnproblem, återkommande mardrömmar och koncentrationssvårigheter.

Våra respondenter var alla flickor eller unga kvinnor och samtliga hade upplevt ökad rädsla och otrygghet. Studier, som förvisso inte är entydiga, har visat att könstillhörigheten är en faktor som kan avgöra hur man reagerar efter att ha blivit utsatt för brott. Dessa undersökningar indikerar att kvinnor, i större utsträckning än män, har en tendens att påverkas av brott riktade mot den egna personen, som till exempel våld.³⁷ Det vore i detta sammanhang intressant att jämföra vår utvärdering med en studie gjord uteslutande på pojkar och unga män.

Alla ungdomar, med ett undantag, hade som en konsekvens efter brottstillfället drabbats av hämndkänslor mot mestadels gärningsmannen men i ett fall också mot samhället i allmänhet. Det som kunde tolkas som intressant var att ungdomarna inte i någon egentlig utsträckning krävde hårdare straff för brottslingar som grupp utan vidhöll den eventuella åsikt om straffpåföljder som man hade innan brottet skedde.

En fråga i utvärderingen som kunde uppfattas som känslig och fick ställas med eftertanke var om brottsutsatta, svenska ungdomar i det fall de utsatts för brott av ungdomar med utländsk bakgrund skulle utveckla en negativ attityd mot människor med invandrabakgrund. Frågan anser vi är relevant i denna del av diskussionen eftersom en, efter brottet, utvecklade negativ attityd mot personer med utländsk bakgrund då kan utgöra en brottskonsekvens. Fyra av de unga kvinnorna i vår utvärdering hade utsatts för brott av andra ungdomar med invandrabakgrund. Endast en hade dock ändrat sin uppfattning och upplevde att hennes attityd till invandrare allmänhet hade försämrats. De övriga tre hade alltså i denna fråga inte ändrat uppfattning.

Vår andra frågeställning avsåg om Stödcentrums insatser hade lindrat skadeverkningarna hos de brottsdrabbade ungdomarna. Syftet med Stödcentrums är att ge stöd och hjälp till unga brottsoffer främst genom stödsamtal men även genom att främja

---

³⁷ Lindgren, sid.133

kontakten med polisen under brottsutredningen och också att erbjuda medföljandestöd under rättegång.³⁸

Samtliga ungdomar i denna utvärdering hade vid det första besöket hos Stödcentrum upplevt det första samtalet och att någon tog de upplevda problemen på allvar som positivt. Stödinsatserna verkar ha hjälpt två av ungdomarna som menade att de kunnat återgå till en normal tillvaro efter ungefär två månader. Hos de övriga tre ungdomarna hade ännu inte Stödcentrums insatser medverkat till att livet återvänt till det normala. En grundläggande förutsättning för att brottsoffer ska kunna återgå till en normal tillvaro är det sociala stödet i sin helhet som består av till exempel familj och vänner. Om denna sociala resurs existerar hos det unga brottsoffret så tjänar Stödcentrums insatser som ett komplement till det sociala stöd som det unga brottsoffret sedan tidigare besitter.³⁹

Frågeställning nummer tre, vilka av Stödcentrums insatser har bidragit

Det trauma som individen genomgått kan bearbetas under samtal där möjligheten ges att återberätta för någon annan. Om den brottsutsatta individen bereds möjlighet att rekapitulera händelsen och händelsens förlopp så kan det hos denna individ åstadkommas en förståndsmässig kontroll av traumat. Det är därför ytterst viktigt att en person som utsatts för brott ges ett strukturerat samtalsstöd.⁴⁰

Det initiala besöket hos Stödcentrum för unga brottsoffer börjar med ett samtal mellan personal och brottsoffret. Brottssoffret får möjlighet att beskriva brottet och de känslor och reaktioner som frambringats av händelsen. Stödcentrums personal lägger stor vikt på att, under samtalen ge förklaringar till de psykiska och fysiska reaktioner som de unga upplevt och kanske inte riktigt förstår anledningen till. De unga brottsoffren i denna utvärdering ansåg att samtalsstödet var värdefullt och hade lindrat effekterna av brottet. De uttryckte att det kändes bra att de blev tagna på allvar och att de fick odelad uppmärksamhet av en vuxen som utstrålade trygghet och kunskap. Under samtalen hos Stödcentrum förmedlar personalen bemästringsstrategier för att den unga ska stärkas och utrustas i sin strävan att återgå till den önskade normala tillvaron. De tre ungdomar som genomlevde varsin process i rättsal menade att Stödcentrums insatser, med stödpersoner under rättegången, hade bidragit positivt och

---

³⁸ Lindgren, sid. 204

³⁹ Lindgren, sid.135, sid.205

⁴⁰ Lindgren, sid. 134,135

avslappande inför en annars nervös och svårförutsedd situation. Ett ytterligare stöd för ungdomarna var att för samtliga hade ett målsägandebiträde utsetts. Målsägandebiträdets roll är att tillgodose brottsoffrets intressen under rättegången och även utgöra ett stöd, målsägandebiträdet förordnas av rätten.⁴¹ Stödpersonen från Stödcentrum, det vill säga socialsekreteraren eller juridikstudenten, kompletterade stödinsatsen genom närvaron i rättssalen och även utanför rättssalen under pauser i förhandlingen.

6.2 Metoddiskussion

Valet av metod för vår utvärdering kändes odiskutabel när ämnet hade preciserats. Denna metod med telefonintervjuer hade tidigare använts i en likartad studie. Frågorna som ingick i frågebatteriet var standardiserade, alltså formulerade i förväg och hade som tidigare nämnts förekommit i en tidigare studie. Det underlättade för vår studie att använda ett färdigställt och redan beprövat frågebatteri som hade legat till grund för den utvärdering som Rytterbro och Eklund utförde.

De utvalda respondenterna tillhandahölls av Stödcentrum för unga brottsoffer. De unga tillfrågades om de var intresserade av att frivilligt delta i utvärderingen. Tyvärr blev urvalet lägre än vi ursprungligen hade förväntat oss, vi hade som målsättning att minst tio respondenter skulle ingå men vi kunde slutligen konstatera att antalet stannade vid fem. Detta får i allra högsta grad anses vara en svaghet i vår studie utifrån vår ursprungliga ansats. En urvalsskillnad mellan vår studie och den som utfördes av Rytterbro och Eklund var att det Stödcentrum som vi utvärderade inte sparade telefonnummer till klienter som inte längre besökte Stödcentrum för unga brottsoffer. Dessa avskrivna klienter kunde alltså inte spåras och sålunda inte tillfrågas om medverkan i studien. Vårt urval av respondenter kom alltså att begränsas till de ungdomar som fortfarande befann sig inom Stödcentrums verksamhet. Rytterbro och Eklunds antal var dubbelt så stort och bestod av ungdomar som avslutat sin kontakt med Stödcentrum för unga brottsoffer.

Respondenterna i vår studie och där samtliga fortfarande stod i kontakt med Stödcentrum hade alla utsatts för brott under 2007 vilket betydde att händelsen låg ganska nära och var färskt i minnet. Man skulle här kunna dra slutsatsen att det förelåg minnesfel hos respondenterna i mindre omfattning. Nackdelen med att utfråga brottsoffer som fortfarande

---

⁴¹ Lindgren sid.71

befann sig inom Stödcentrums verksamhet kan ha varit att ungdomarna eventuellt kände en lojalitet gentemot verksamheten och därför kunde tänkas svara i överdrivet positiva ordalag. Det finns alltså här en risk att reliabiliteten försvagas på grund av att respondenterna under intervjuerna befann sig inom den stödorganisation som skulle utvärderas och undermedvetet kan ha modifierat sina svar.

Metodmässigt kändes det angeläget att utföra personliga intervjuer där ett alternativ annars hade varit enkäter. Vi uppfattade att vi fick en god kommunikation och relation med respondenterna under intervjuerna. Våra utfrågningar utfördes per telefon med fyra stycken av ungdomarna och ett arrangerat personligt möte för intervjun med en ungdom. Telefonintervjuer visade sig vara en utmärkt metod men det hade varit intressant att göra alla intervjuer genom personliga möten med respondenterna och sedan jämföra svaren med Rytterbro och Eklunds studie. Det är i sammanhanget värt att nämna det tidsödande arbetet med att bestämma tillfälle för en telefonintervju, motsvarande arrangemang för en intervju vid ett personligt möte skulle med stor sannolikhet ta ännu mera tid i anspråk.

Vårt urval av respondenter har tyvärr varit litet, kanske alltför litet för att kunna dra några säkra slutsatser. Vi har dock kunnat visa att resultaten i vår utvärdering, i flera avseenden, liknar resultaten i en större studie utförd med samma frågebatteri den vid kriminologiska institutionen vid Stockholms Universitet. I några fall avviker resultaten i jämförelsen. Vår utvärderings respondenter bestod av endast unga kvinnor. Det vore därför intressant om detta kunde bli föremål för en jämförelse av en studie gjord på enbart unga män och utforska om det finns en genusskillnad i hur ett Stödcentrums verksamhet uppfattas och om det skulle skilja i resultat.

7. Slutsats, jämförelse med annan studie

Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet genomförde år 2006 en utvärdering av Stödcentrum för unga brottsoffer i Stockholms län. Utvärderingen författades av Lise-Lotte Rytterbro och Anna Eklund och fick titeln ”Tiden läker alla sår?” Denna utvärdering skiljer sig från vår bland annat genom ett större antal respondenter(15), utvärderingen inkluderar även bägge könen. Även om vårt urval är lägre(5) och respondenterna endast representeras av unga flickor/ kvinnor så finner vi det ändå intressant och värdefullt att göra vissa jämförelser

mellan dessa två studier i syfte att finna resultatstöd, likheter och skillnader. (Siffror inom parentes anger det faktiska antalet)

De unga brottsoffer som utgör respondenterna denna utvärdering befinner sig fortfarande inom Stödcentrums verksamhet. En uppgav förvisso att hon avsåg att upphöra kontakten men hade intill nyligen fortfarande använt sig av Stödcentrums tjänster. Eftersom ungdomarna alltså besöker Stödcentrum så får man anta att de ännu inte hittat tillbaka till den tillvaro som de hade innan de utsattes för brottshändelsen. Endast två av ungdomarna angav att de hade återfått, vad de uppfattade som, en normal tillvaro. Rytterbro och Eklund kommer i sin rapport fram till ungefär samma resultat där nästan hälften inte kunnat återgå till en normal tillvaro. Alla de tillfrågade upplevde Stödcentrum som något positivt och ingen ansåg sig vara besviken. Stödcentrum hade lyckats i sin ambition att lindra osäkerheten och otryggheten under rättegångsprocessen. Beträffande lindring av rädsla så hade mer än hälften i vår studie upplevt detta till följd av Stödcentrums insatser. I Rytterbro och Eklunds studie konstaterades en lägre frekvens av lindring genom stödinsatserna, en dryg fjärdedel uppgav att rädslan minskat.

Stödcentrum uppmanar i sin verksamhet ungdomarna att polisanmäla brott därför tillfrågades de om de ansåg det viktigt att polisanmäla brott och om de skulle polisanmäla om de åter utsattes. Vår utvärdering visade att ungdomarna ansåg detta viktigt och samtliga svarade ja även om en var tveksam eftersom hennes fall hade lagts ned. Rytterbro och Eklund fann ett liknande resultat där nästan alla ungdomar hade samma uppfattning som i vår rapport. Angående ungdomarnas information om polisutredningen genom Stödcentrum ombesörjande uppgav endast en respondent att hon erhållit sådan. I Rytterbro och Eklunds utvärdering var resultatet avvikande, där hade över hälften av ungdomarna informerats om polisutredningen av Stödcentrum. Ingen av ungdomarna, varken i vår eller i Rytterbro och Eklunds utvärdering, ansåg att Stödcentrums insatser hade påverkat det allmänna förtroendet för polisen.

De tre ungdomar vars fall hade lett till rättegång hade alla biståtts med en stödperson från Stödcentrum och uppfattat det som en stor stöttning. Rytterbro och Eklund fann ett liknande resultat att samtliga ungdomar vars fall ledde till rättegång hade fått information om rättegångsförfarandet av Stödcentrum. Därtill hade alla målsägare utom en medföljts av anhörig och i två fall även av en stödperson. En medföljande stödperson är en väldigt viktig stödåtgärd eftersom en person, i synnerhet en ungdom, som kanske aldrig besökt en rättsal

och dessutom aldrig haft rollen som målsägare, kan uppleva sig osäker och utlämnad i den ovana miljön (personlig reflektion efter att ha närvarit vid cirka 200 brottsmålsrättegångar).

Stödcentrums insatser hade reducerat hämndkänslorna hos majoriteten av ungdomarna. Den reducerande effekten på hämndkänslor bekräftas i Rytterbro och Eklunds rapport. Ingen av ungdomarna efterfrågade straffskärpning i allmänhet men det kan bero på att det redan innan brottet fanns en övertygad straffpolitisk inställning. I inställningen till invandrare och personer med invandrabakgrund hade endast en av respondenterna ändrat uppfattning till det sämre. De övriga hyste, som det verkade, en nyanserad inställning där det inte fanns något påverkansbehov från Stödcentrum. Rytterbro och Eklunds resultat angående förändrad inställning till invandrare liknade vårt resultat.

Angående informationen om ekonomisk kompensation, information om försäkringsbolag och annan brottsofferersättning verkar den vara bristfällig från Stödcentrum enligt de tillfrågade ungdomarna. Om det förhåller sig på det sättet bör Stödcentrum lägga energi i denna fråga eftersom utebliven kompensation kan verka kränkande och vara en ytterligare börda i en redan utsatt situation. Ett av Stödcentrums åtagande är som tidigare sagt att ge praktisk hjälp i kontakten med försäkringsbolag och ge information om brottsskadeersättning.⁴² Resultatet i Rytterbro och Eklunds studie är i detta hänseende bättre där nästan hälften av ungdomarna fått information om hur man söker ekonomisk ersättning.

Samtliga respondenter i vår studie var fortfarande aktiva hos Stödcentrum och åtnjöt det stöd som de enligt egen utsago uppskattade. Den mentala läkandeprocessen kan bli långvarig efter att ha utsatts för ett brottstrauma, situationen efteråt kan verka stressande och kan medföra negativa effekter. Exempelvis kan immunförsvaret påverkas och leda till en försvagning av läkningsprocessen.⁴³ Förhoppningsvis fortsätter ungdomarna att besöka stödcentrum ända till att de känner sig psykiskt helade. Processen kan ta olika lång tid beroende på hur väl individerna absorberar den bemästringsteknik som Stödcentrum visar på i sitt psykopedagogiska arbetssätt. Avhängigt av hur väl utvecklade bemästringsstrategier som ungdomarna har med sig innan de utsattes för brott kan också påverka läkningens tidsperspektiv. Förmågan till bemästring är individuell och kan delvis förklaras med olika

---

⁴² www.ungabrottsoffer.se, 2008-04-09

⁴³ Ekman, R, 2002, Stress – molekylerna – individen – organisationen – samhället, sid. 69, 283

genetiska förutsättningar men kan även vara en förvärvad kapacitet som individen besitter i varierande omfattning.⁴⁴ Av ungdomarna i vår studie hade bara två som, enligt vad de uppgav, hade kunnat återgå till ett normalt liv och där använde man fortfarande Stödcentrums tjänster (en av dessa stod i begrepp att avsluta kontakten). Det kan naturligtvis komma att bli fler som lyckas att återgå till ett normalt liv allteftersom man fortsätter att besöka Stödcentrum för unga brottsoffer. I Rytterbro och Eklunds utvärdering där ingen av ungdomarna längre besökte Stödcentrum ansåg färre än hälften att de lyckats återgå till ett normalt liv.

---

⁴⁴ Ekman, sid. 54

8. Källförteckning

- Antonovsky, A. (2005), *Hälsans mysterium*, Stockholm: Natur och Kultur.
- Backman, J. (1998), *Rapporter och uppsatser*, Lund: Studentlitteratur.
- Brå, (2006) *Tema: Brott mot unga*, Brottsförebyggande rådet
- Cullberg, J. (1975), *Kris och utveckling*, Stockholm: Natur och kultur.
- Dellve, L, Henning – Abrahamsson, K, Trulson, K & Hallberg, L, (2002). Grounded theory in public health research. L. Hallberg (Red.), *Qualitative methods in public health research – Theoretical foundations and practical examples (sid.137-173* Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, G. (1996), *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*, Lund: Studentlitteratur.
- Ekman, R, Arnetz, B, (2002), *Stress - Molekylerna – Individen – Organisationen – Samhället*, Stockholm: Liber AB.
- Janlert, U. (2000) *Folkhälsovetenskapligt lexikon*, Stockholm: Natur och Kultur.
- Kvale, S. (1996) *InterViews – An introduction to qualitative research interviewing*, Sage productions Inc. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, M, Pettersson K-Å, Hägglund, B, (2001) *Brottsoffer - Från teori till praktik*, Stockholm: Jure CLN AB.
- Ljungwald, C., (2005). *Socialtjänstens ansvar för brottsoffer. Ur ett rättsvetenskapligt perspektiv.*, (C-uppsats). Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Ljungwald, C, Svensson, K, (2007) Crime victims and the social service: Social workers' viewpoint, *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention*, vol. 8, iss.2, sid. 138.
- Martens, P, PM 1998:2, Brå.
- Roxell, L, Tiby, E, (2006), *Frågor, fält och filter*, Lund: Studentlitteratur.
- Rytterbro, L-L, Eklund A, *Tiden läker alla sår? En utvärdering av Stödcentrum för unga brottsoffer*, 2005, Stockholm, Kriminologiska institutionen, SU.
- Schelin, L. (2007). *Utvecklat stöd till unga brottsoffer - En uppföljning av Brottsofferjourernas Riksförbunds projekt (Rapport 2007:10)*, Brottsförebyggande rådet.
- Socialstyrelsen. (2005). *Stödcentra för unga brottsoffer (rapport 131-8)*.
- Socialstyrelsen. (2005). *Socialtjänstens stöd till unga brottsoffer (rapport 131-10)*.
- SoL, Socialtjänstlagen, 2001, 2003.

Wergens, A. (2002). *Ett viktimologiskt forskningsprogram*, Umeå: Brottsoffermyndigheten,

Elektroniska källor

www.brottsofferportalen.se 2008-05-12

www.brottsrummet.se 2008-04-10

www.crimeeducation.homeoffice.gov.uk 2008-04-16

www.fhi.se 2008-05-16

www.ungabrottsoffer.se 2008-04-09

www.victimsupport.org 2008-04-16

Personlig kommunikation

Personlig kommunikation, socialsekreterare, Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborgs stad, 2008-04-11, 09.15, 2008-04-24, 14.15.